

כפר דרום ת"ו - שבי דרום

כניסת שבת:

תל אביב 19:03

ירושלים 18:48

באר שבע 18:54

פרשת השבוע
בראי הארץ ומצוותיה
מבית מכון התורה והארץ

פרשת וארץ

פרשת בהר

כתב: יואל יעקבי

י"ח אייר תשע"ה | גיליון 12

"ואתכם אזרה בגויים והריקותי אתריכם חרב, והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. אז תרצה הארץ את שבתותיה, כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם, אז תשבת הארץ והרצת את שבתותיה. כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה." (ויקרא כו לג-לה)

החטא ועונשו

בימינו, זה מאוד לא 'פוליטיקלי קורקט' להצביע על חטא מסוים כגורם לאסון כזה או אחר. "האם אתה יודע חשבונותיו של בורא עולם?!" יטיחו בפני מי שיעז להצביע על ליקוי מסוים בהקשר של החטא ועונשו. בטענות הללו יש ממש, באמת אנחנו (או לפחות רובנו...) לא יודעים דעת עליון. ובכל זאת, ישנם מקרים בהם לא צריך להתאמץ יותר מדי וקדמונינו, ולעיתים התורה שבכתב בעצמה, מגלים לנו מהו העונש שבגיננו באתנו הצרה הזאת. מקרה מובהק כזה הוא מצוות השמיטה.

במסגרת 'הקללות של תורת כהנים', כפי שמכונים בפי חז"ל הקללות שבפרשת 'בחוקותי', מופיעים פסוקים מפורשים המורים על כך שהגלות היא זמן מצוין עבור אדמת ארץ ישראל 'להשלים שעות שינה', ולנוח את המנוחה שהיא הייתה אמורה לנוח בשנות השמיטה. רש"י (ויקרא שם, לה) אפילו עורך חשבון מפורט בו הוא מוכיח כי שבעים שנות גלות בבל היו בדיוק כמניין שנות השמיטה והיובל שעם ישראל לא שמר.

כאן יש מקום לשאול: מהו הקשר בין הדברים? האם באמת יש כאן עניין של שעות שינה? וכי הארץ באמת צריכה את השבתות האלה? אפשר להבין שאם עם ישראל אינו מבין ש"לי הארץ" ונוהג בה מנהג בעלות, יש צורך 'לנער' אותו על ידי הגליה, אך הביטויים המורים שהמנוחה נצרכת גם לארץ, שסוף סוף היא דומם, מפליאה מאוד.

האמת היא שאנו יודעים כיום ששנת שמיטה חיונית כדי שהאדמה תחדש את מאגרי המינרלים ורכיבים אחרים שיש בה. זהו גם ההיגיון של מחזורי הזרעים שהיו מקובלים כבר בתקופות הקדומות. ובכל זאת, נראה שהסבר זה אינו מניח מספיק את הדעת. שהרי אם הארץ איננה נחה, החקלאי יחוש בעצמו כיצד כוחה של הקרקע הולך ויורד, ואם כך – אין צורך בהגליה.

ככל הנראה אין מנוס מלומר שאכן ישנן כאן שעות שינה שעל הארץ להשלים, אבל הן לא נועדו לצורך שיקומה הפיזי של הקרקע, אלא לצורך שיקומה הרוחני. ר' יואל יפה סירקש כתב בפירושו 'בית חדש' על ה'טור' (או"ח סימן רח) שאנו אומרים בברכת מעין שלוש "ונאכל מפריה ונשבע מטובה",

"כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובה". לדבריו, טומאת הארץ שיכולה להיווצר על ידי חטאי העם באה לידי ביטוי גם בפירות, וממילא גם למי שאוכל מהם. מצד שני, דרך העולם היא שדווקא אותם אלו שעיסוקם עם הקרקע הם בסיכון גבוה יותר לרדת גם רוחנית לרמה של קרקע. כך שהסיכון הוא משני הצדדים – גם הארץ עלולה להתקלקל וגם העם היושב עליה עלול לרדת.

עת לחבק ועת לרחוק מחבק

נסביר את הדברים יותר. ה'שידוך' בין עם ישראל לארץ ישראל הוא ממש דבר נאה ומתקבל, אך גם יש בו חשש גדול. למעשה, היחסים בין עם ישראל לארץ ישראל משולים ליחסים בין איש לאישה ("כי יבעל בחור בתולה יבעלך בניך" – ישעיהו סב ה). גם לאיש וגם לאישה יש תכונות כאלה שהמפגש הזוגי יכול להפוך אותם לברכה גדולה, אך במידה והחיבור לא נעשה בדרך הנכונה הם גם עלולים להיפך לרועץ, "זכו – שכינה ביניהם, לא זכו – אש אוכלתם". אולי זו הסיבה שגם במערכת יחסים זו ישנה 'עת לחבק ועת לרחוק מחבק', זמן שבו ההלכה כופה על בני הזוג ריחוק מסוים כדי שכל אחד יוכל לשוב ולחדש את כוחותיו הוא, הפיזיים אבל בעיקר הרוחניים, על מנת שהחיבור המחודש יהיה קדוש וטהור יותר, כזה שמרומם ולא חלילה ההיפך.

אותו הדבר ביחסים עם הארץ. במסגרת מערכת היחסים הפורה והמבורכת הזו ישנן לעיתים נפילות. הנפילות הללו יכולות להיות מתוקנות כאשר למשך שנה אחת (ובשנת היובל – למשך שנתיים רצופות) ישנה פרידה – הארץ נעזבת לנפשה ולא מעובדת, ואילו האדם נפנה מעסקיו בקרקע והולך לטפח את עולמו הרוחני. אולם כאשר הזמן החיוני הזה לא נשמר הקלקולים הקטנים הופכים כבר להיות השחתות גדולות המחייבות שיקום. הארץ נעזבת מעם ישראל "ותרצה את שבתותיה", ואילו עם ישראל פונה לגלות, מנותק יחסית מהעיסוק החומרי ועוסק רק ברוח. זה לא האידיאל, הרי באנו לתקן עולם במלכות ש-די! אבל אם ממילא תיקון לא נעשה – אין טעם בשיבה בארץ. אחרי שהמילוי ההדדי נעשה – אפשר לשוב ולהיפגש, והפעם מתוך כוחות גדולים לבצע את תיקון העולם.

נאמר שהירקות גדלו באיסור (לטענת שוללי ההיתר) הרי שכל איסור אכילתם הוא רק מדין גזירת ספיחין שאיננה נוהגת בתחום עולי מצרים.

כזיב

כזיב היא ישוב עתיק הממוקם כחמישה ק"מ מצפון לנהריה. המקום מוזכר (בשם אכזיב) כאחת מערי שבט אשר, שאותו אשר לא הצליח לרשת. בימי הבית השני נחשבת עיר זו כיושבת על הגבול של ארץ ישראל אך מחוצה לו. הכוונה, היא לתחום עולי בבל, שהרי זוהי ודאי ארץ ישראל שהייתה אמורה ליפול בנחלתו של אשר. למעשה, כזיב הייתה חלק מרצועת חוף צרה שנחשבה ארץ העמים, אף על פי שהשטח שמזרח לה היה נחשב כארץ ישראל (תוספתא אהלות פ"ח ה"יד).

כזיב מוזכרת כעיר גבול לעניין מצוות נוספות התלויות בארץ - מצוות חלה (שחיובה בחו"ל הוא רק מדרבנן) וחוב עישור דמאי (תבואה שספק אם הפרישו ממנה מעשרות).

חכמי ישראל ביקרו בעיר זו. כך מסופר על רבן גמליאל, רבי אלעאי ור' יוסי שהילכו בה. בן ציון סגל מציין כי כזיב המוזכרת בקשר ללידת שלה בן יהודה בספר בראשית (לח ה) היא כזיב אחרת הנמצאת ביהודה. כזיב זו שביהודה היא כנראה גם עירו של בר כוכבא, ששמו המקורי היה שמעון בן כזבא/כוסבא, על שם העיר ממנה הגיע.

בתקופה הצלבנית הוקמה במקום מצודה, ומאוחר יותר הוקם במקום הכפר א-זיב, המשמר את השם הקדום, והוא שסייע גם לחוקר ארץ ישראל מן המאה ה-19 ר' יהוסף שווארץ לזהות את הכפר הערבי עם היישוב העתיק. הממצאים שנראים היום במקום (המשמש כגן לאומי) הם בעיקר חורבותיו של הכפר הערבי שנכבש ונהרס במסגרת מבצע בן עמי במלחמת העצמאות, וגם כמה שרידים צלבניים.

אחד האירועים החשובים שהתרחשו בסמוך היה ניסיון הפיצוץ של הגשר על נחל כזיב במסגרת ליל הגשרים. בליל י"ט בסיוון תש"ו תכננו כוחות של הפלמ"ח (שהיה אז חלק מתנועת המרי העברי) לפוצץ אחד עשר גשרים בגבולות הארץ, כדי למחות על כך שהבריטים עוצרים את העלייה. בנחל כזיב התגלה הכוח ורק אחד משני הגשרים (גשר הרכבת) פוצץ בעוד שהשני (גשר הכביש) נותר על כנו. בפעולה נהרגו ארבעה עשר לוחמים. אחרי קום המדינה נאספו כל החללים ונקברו בבית קברות קטן בסמוך למקום הפיצוץ. אתר זה מכונה בשם אנדרטת יד לי"ד. אירוע זה מונצח בשמו של קיבוץ גשר הזיו הסמוך, שהוקם על ידי מפוני הקיבוץ בית הערבה שפונה במלחמת העצמאות ממקומו המקורי ליד ים המלח.

גשר הרכבת מעל נחל אכזיב

כזיב - מגבול עולי מצרים ועד ליל הגשרים

שלוש ארצות לשביעית: כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב - לא נאכל ולא נעבד, וכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה - נאכל אבל לא נעבד, ומן הנהר ואמנה ולפנים - נאכל ונעבד (שביעית ו א)

רצועת החוף אכזיב כיום, מבט מראש הנקרה

גבול הספיחין

מן התורה מותר לאכול את הספיחין (גידולים שגדלו מעצמם בשביעית). אלא שהיו אנשים שהערימו וזרעו תוך שהם טוענים שמה שצמח בשדותיהם צמח מעצמו ומותר, ולכן גזרו חכמים ואסרו את הספיחין. בעצם חכמים אסרו בגזרתם את כל מה שגדל בשנת השמיטה בין אם צמח מעצמו ובין אם זרע באיסור. אלא שגזירת חכמים זו של 'ספיחין' נגזרה רק בחלק הקדוש יותר של ארץ ישראל, תחום עולי בבל שקודש בקדושה שנייה בהתיישבותם של שבי ציון בתקופה הפרסית. אזור זה הוא קטן מהאזור בו התיישבו עולי מצרים בימי יהושע בן נון ושאותו הם קידשו באמצעות כיבושיהם. דיני השביעית נוהגים גם באזור הגדול יותר, של תחום עולי מצרים, חוץ מגזרת הספיחין שאיננה נוהגת שם. לעומת זאת, אזורים שאינם נכללים גם בתחום עולי מצרים הרי הם בגדר חוץ לארץ, דיני שביעית אינם נוהגים בהם, ומותר לעבוד בהם כרגיל בשנת השמיטה. העיר כזיב מוזכרת כגבול הצפוני של תחום עולי בבל. בין הפוסקים נערכו דיונים היכן עובר הגבול בדרום הארץ.

שמורת טבע אכזיב

אחד הפתרונות שמציע אוצר הארץ בשנת השמיטה הוא גידול בשטחים שבתחום עולי מצרים אך לא בתחום עולי בבל. עבודת הארץ אמנם אסורה שם, אך במידה ונתיר את עבודת הארץ על ידי היתר מכירה, הרי שאת מה שגדל שם יהיה מותר לאכול גם למי שסובר שהיתר מכירה אינו פיתרון טוב, כי אפילו אם